

*Михайленко Т. В., кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри іноземних мов Інституту
міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка (м. Київ)*

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УКРАЇНЦІВ В КАНАДІ

Стаття присвячена проблемі національного виховання молоді української діаспори в Канаді, його змісту, головним принципам і завданням. Проаналізовано специфіку національного виховання українців в канадському суспільстві.

Ключові слова: національне виховання, національна свідомість, етнонаціональні особливості, принципи і завдання національного виховання, українська діаспора.

Статья посвящается проблеме национального воспитания молодежи украинской диаспоры в Канаде, его содержание, основные принципы и задания. Проанализировано специфику национального воспитания украинцев в канадском обществе.

Ключевые слова: национальное воспитание, национальная сознание, этнонациональные особенности, принципы и задания, украинская диаспора.

The article is dedicated to the problem of national upbringing of the Ukrainian Diaspora's youth in Canada, its content, major principles and tasks. The specialty of the upbringing of the Ukrainians in Canadian society is analysed in this article.

Key words: national upbringing, national conscience, ethnic national peculiarities, principles and tasks, the Ukrainian diaspora.

Актуальність

На зламі століть у сучасному технократичному суспільстві при актуалізації процесів інтернаціоналізації і глобалізації, які передбачають істотну трансформацію світоглядних орієнтацій, посилюються інтенсивні пошуки нових підходів до виховання гармонійної особистості, орієнтованої на національні й духовні цінності свого народу. Особлива роль надається активному впровадженню шляхів формування у молодого покоління національної свідомості, патріотизму, громадянської гідності, пошани до історичного минулого рідного народу і активізації факторів національної консолідації. Кожен народ у сучасному полікультурному світі має утвердити вигідний для себе образ або національний імідж, що створюється через збереження етнічних цінностей — мови, традицій, історії національного етносу і передати наступним поколінням почуття національної гідності, пошани до історико-культурних надбань рідного народу.

Питання про стратегії виховання і освіти в мультикультурних суспільствах, яким є Канада, де найбільшої актуальності набуває явище виховання космополіта повноцінним членом сучасного суспільства і створення сприятливих умов для засвоєння молоддю знань про рідну та інші культури, вже неодноразово були розглянуті вченими (Г. Ващенко, М. Вівчарик, В. Голубничий, І. Гончаренко, М. Грем'яцький, І. Григорієв, Д. Селлі, Г. Сковорода, К. Ушинський, Ю. Филипченко, В. Янів, J. Banks, С. Banks,

S. Bullard, C. Galleagher, D. Miller, A. Scarfe, O. Wolowyna та ін.).

Метою дослідження є вивчення проблеми національного виховання молоді української діаспори в Канаді, його змісту, головних принципів і завдань, проаналізувати специфіку національного виховання українців в канадському суспільстві.

Завдання дослідження: вивчення головних чинників, що впливають на національне виховання молоді української діаспори в Канаді; дослідження історичних та геополітичних умов необхідних для виховання національно орієнтованих українців в канадському суспільстві; визначення мети національного виховання молоді української діаспори на канадській землі.

Результати дослідження

Сучасні суспільні процеси потребують певної популяризації національної свідомості серед молодих поколінь представників різних національних груп, в тому числі й українців, активізації патріотичних почуттів, пропаганди національних цінностей.

Видатний педагог К. Ушинський у свій час говорив, що „ненаціонального виховання не буває”. Він писав: "Незважаючи на схожість педагогічних форм у всіх європейських народів, у кожного з них своя особливість, своя національна система виховання, своя особлива мета і свої особливі засоби досягнення цієї мети. ...Основи виховання і мета його, а значить і головний його напрям, різні у кожного народу і визначаються народнім характером. ...

виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має таку виховну силу, якої не знайти в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях" [15, с. 123].

Аналіз педагогічних праць канадської дослідниці українського походження А. Горохович, доводить, що не можливо виховати повноцінно сформовану, духовно багату, самодостатню особистість, не враховуючи виховних цінностей рідного народу. На думку вченої, "кожна людина задовольняє свої духовні потреби, черпаючи із національної культури, людина може творити духовні вартості тільки на базі культури свого народу" [6, с. 77]. Це з'ясовує необхідність враховувати національні особливості етнопедагогіки та національного самовираження індивіда під час виховної роботи з підростаючими поколіннями.

Дослідниця вважала, що "ціль українського виховання – це національно свідомо, сильна характером, не асимільована, але багата духом, почерпнутим із культури предків людина" [7, с.80]. Виховним ідеалом канадського українця є його орієнтованість на служіння Богові та Україні, просякнення ідеями українського патріотизму та лояльністю до Канади. За словами А. Горохович, "гасло "Бог і Україна" мусить стати нам законом і дороговказом... Україна – це Мекка всіх людей українського походження, байдуже, де вони народилися і як засвоїли рідну мову" [6, с. 4]; "український патріотизм отриманий із лояльністю до країни поселення, багате духовне життя, основане на християнській релігії, – це ті ідеали, до яких повинні наші батьки спрямувати виховні цілі" [7, с.38].

Як доводить А. Горохович, виховний ідеал молоді української діаспори в Канаді "це повноцінний громадянин своєї країни, пов'язаний з українським народом вузлами української мови й культури, правдошука якого позначається християнсько-етичними вартостями і творчою дією для України" [7].

Добре розуміючи необхідність збереження національної сутності виховання і складність свого положення через перебування в оточенні іншої культури, мови, традиції, українці західної діаспори Канади сформулювали і затвердили виховний ідеал українця, який містить у собі такі положення: *1) Будь добрим громадянином: зберігай, продовжуй і збагацуй традиції своїх предків на цій землі. Пам'ятай, що ти є в шляхетнім змагу з іншими етнічними групами за духове обличчя і матеріальну могутність канадської нації...; 2) Пам'ятай, що нація, з якої ти походиш, бореться за своє*

національне і соціальне визволення і що вона чекає на твою допомогу; 3) Сприяй розвитку української науки, літератури і мистецтва. Їх високий рівень буде найкращим вкладом українського духа в канадську культуру. 4) Плекай українські традиції, звичаї й обичаї, українську мову, читай українську пресу і українські книжки, будь членом українських клубів і товариств. Будь характерним членом канадської нації й української Громади» [4, с. 113-114].

Спираючись на вислови дослідника української діаспори В.Голубничого [5], згоджуємося, що пошана і творення культурної спадщини рідного народу, збереження національних традицій та історичних надбань нації є боротьбою зі смертю. Тому в умовах довготривалої еміграції представникам української спільноти необхідно виховувати в дітях і молоді почуття української національної свідомості та патріотизму, любові до української віри, культури, мови, бо це все є гарантом протистояння асиміляції.

Наполегливі спроби виділити головні напрями національного виховання дітей і молоді української діаспори в Канаді було зроблено канадським дослідником українського походження І. Гончаренком. Під національним вихованням українських дітей і молоді він розумів "збудження й розвиток почуття любові до своєї батьківщини, до свого народу". Він також добре усвідомлював основну проблему реалізації ідей національного виховання в умовах еміграції, бо діти і молодь, які народилися у Канаді, не мали жодного уявлення про рідний край, красу рідної мови, українську культуру та духовні скарби українського народу. Тож наголошуючи на важливості виховання підростаючого покоління у суто українському дусі, на прищепленні юнакам та дівчатам почуття національної гідності, І. Гончаренко наполягав на створенні національного оточення для дітей і молоді [5, с. 117].

Отже, національне виховання, яке сприяє вихованню любові до національних цінностей, набуває актуальності кожного дня, але необхідно враховувати тенденції розвитку сучасного суспільства, де економічні, політичні, духовні зміни в житті призводять до перегляду та переоцінки пріоритетів.

З одного боку, загальнолюдські цінності залишаються незмінними, але, з іншого – деякі традиційні аспекти потребують адаптації до норм сучасного життя. Йдеться про необхідність змінити підхід до деяких традиційних цінностей, які гальмують розвиток нації. Традиції протистояння, антагонізму, розподілу людей на протилежні

групи за їх ідеї – це традиційні характеристики, які зберігаються в українському суспільстві і не сприяють розвитку особистостей молодих українців [3].

Молодь української діаспори в Канаді є можливість вибрати, що саме є для них найцінніше і найбільш близьке, що є значущим у національному вихованні молоді. Деякі представники української громади обирають для себе рідну мову, релігію, рідну школу, народні танці, хор та інші види народного мистецтва.

Адже виховання, особливо національне, – це насамперед “вбирання” в себе кожною особистістю духовності, культури рідного народу, його національного духу, буття. Відтворюючи себе з покоління в покоління і турбуючись про вічність свого буття, кожна нація (етнос) піклується про виховання дітей. Саме вони будуть продовжувати, зберігати і популяризувати культурно-історичні традиції батьків, дідів і прадідів. Наука доводить, що справжнє виховання є глибоко національним за сутністю, змістом, характером та історичним покликанням [14, с. 25].

На кожному етапі свого розвитку українське національне виховання інтегровано вбирало в себе кращі здобутки української та світової культур, які акумулювалися і віддзеркалювалися у народних традиціях і звичаях, що стверджують добро, любов, красу, справедливість у всіх сферах життя, зокрема в справі плекання молодого покоління.

Як показали результати досліджень М. Вівчарика [2], В. Яніва [12] та ін., етнічний фактор має значний вплив на процеси відновлення духовних пріоритетів суспільства, на збереження національного самовизначення представників різних етнічних груп, особливо тих, що проживають не на своїй історичній батьківщині і складають діаспори: “поза межами рідної батьківщини, в країнах нового поселення, щораз-то частіше виникає потреба основнішої та глибшої застанови над питанням національного обличчя нашої молоді, над вихованням її в дусі свідомого почуття своєї національної окремішності” [2, с. 70].

Ми поділяємо думку вченого Д. Міллера, який вважає, що нація або етнічна група існує тільки за умови, коли її члени “визнають один одного і прагнуть співпрацювати” [16, с. 45]. Це обґрунтовує актуальність національного виховання в сучасному суспільстві, бо саме воно має за мету виховання свідомого громадянина, національно орієнтованого, патріотично налаштованого, з високою культурою міжнародних відносин. Національне виховання сприяє залученню молодих представників української етнічної

групи до національної культури і духовності рідного народу, забезпечує їх всебічний, гармонійний розвиток, формування ідей, поглядів та переконань щодо збереження національної самосвідомості й самовизначення.

Специфіка національного виховання молоді української діаспори в Канаді визначається історичними, політичними та соціально-економічними умовами перебування в цій країні, яке характеризується процесами активної асиміляції та намаганням канадських українців протистояти їй, зберігаючи свою національну свідомість та національну орієнтованість. Загальновідомим є той факт, що важливе місце у національній свідомості посідають знання історичної долі свого народу, його звичаїв і традицій. Ми вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що національна свідомість та національне самовизначення формуються у нових поколіннях канадських українців, базуючись як на враженнях і досвіді кожної особи, так і на засвоєнні вже існуючих національних уявлень усього народу, оскільки національне виховання безпосередньо відповідає за збереження національного самовизначення української спільноти в Канаді.

Досліджуючи формування ідей національного виховання канадських українців, ми виділяємо найважливіші духовні компоненти національної свідомості українців, а саме: етнічна ідентичність, національний імідж, національна ідея, національний менталітет і характер етносу, що є базовим для виховання національно свідомої людини, бо географічні, політичні, соціально-економічні умови зростання дітей та їх виховання було радикально змінено. На думку учених-дослідників Д. Селлі, М. Грем’яцький, І. Григорій, Г. Сковороди, Ю. Филипченко, вище названі компоненти є такими, що генетично успадковуються представниками наступних поколінь будь-якої нації.

Глобальні зміни в сучасному полікультурному канадському суспільстві призводять до глобалізації національної свідомості, до послаблення почуття приналежності до української етнічної групи. Але водночас, як захисна реакція етнічності, на протигагу процесам асиміляції та урбанізації активізується національна ідея правдошукування. Це сприяє підвищенню уваги активними представниками української громади до змісту національного виховання молоді, реалізація якого уможливується завдяки тому, що українські іммігранти залишилися людьми національно орієнтованими, з почуттям власної гідності, нетерпимі до слабкості національного духу і

байдужості до національних цінностей. Для них майбутнє бачиться у збереженні єдності української громади, її національної орієнтованості, соціально-політичної активності. Кожен з тих українців, що проживають у Канаді, бажають залишатися українцями і в той самий час бути гідними громадянами, має навчитися бути українцем у Канаді [11]. “Через розвиток культурної самобутності українців в Канаді, пізнання і творення своєї культури, поміч Україні у змаганні за ідеал свободи, правди, добра, справедливості – йде здійснення вселюдських прямувань Канади... це вклад українців для Канади” [6, с. 79-80].

Національне виховання молоді у Канаді, базується на запропонованих Українським Національним Об'єднанням (як кредо цієї організації) таких принципів: I) віра в християнство; II) віра в Канаду; III) віра в гідність людини; IV) віра в демократію; V) віра в культурні традиції; VI) віра в свободу всіх народів; VII) віра в свободу України [3]. Ми вважаємо, що ці принципи глибоко відображають досконалу стратегію національного виховання української молоді в Канаді.

Зміст національного виховання молоді української діаспори в Канаді ґрунтується на врахуванні національного характеру українця як працюючого господаря, вмілого хлібороба, захисника прав особистості, позитивними рисами якого є: глибока релігійність, любов до рідного краю, до природи, лагідність, волелюбність, демократизм та толерантність до світогляду інших. Національний характер (так звана національна вдача) канадських українців, який сформувався протягом століття перебування їх у Канаді, характеризується вічним правдошукуванням, гостинністю, щедрістю, доброзичливістю, пісенністю, музичністю, працюючістю, талановитістю, волелюбністю і душевною щирістю. Це вдало характеризується визначенням Д. Донцова: “Український народ дуже благородний: гостинний, жертвенний, музикальний, залюблений у волю та готовий до посвяти, його культура і звичаї – одні з найблагородніших” [8, с. 5]. Як зазначає З. Саган, український народ “це дуже благородний народ. Українці мають багато благородних прикмет, що їх Бог покупив іншим народам” [10, с. 37].

У національному вихованні молоді українських іммігрантів перших хвиль переселення в Канаду значно проявлялися такі риси українського характеру, як авантюрно-козацькі психічні реакції – свободолубство, схильність до максималізму та героїзму; і селянські нотки українського характеру, такі

як заглибленість у внутрішній світ, інтровертизм, самозаглибленість, самопізнання та обмеженість контактів із зовнішнім світом [9, с. 67]. Ці типові якості відомого в цивілізованому світі українського національного характеру допомогли українцям зберегти національно етнічну орієнтованість способу їхнього життя в імміграції. За твердженням М. Слабошпицького, примітна риса українського характеру – національний патріотизм – не дозволила українцям швидко асимілюватися в новому суспільстві, бо неповажне ставлення до традицій та звичаїв рідного народу, віддалення від стереотипів життя, звичного для українців, вважалося “чимось подібним до національної зради” [13, с. 370-376]. Поняття українського патріотизму включає в себе любов до України, далекої країни, яку більшість з них ніколи не бачили (за Д. Донцовим, З. Саганом). При цьому виховання українського патріотизму в молоді в умовах еміграції потребує виховання такого почуття, як лояльність до країни перебування, поваги до мови, історичних та культурних надбань народу цієї країни.

Аналіз наукових праць Д. Донцова, В. Липинського, М. Ломацького, К. Ушинського, які однією з рис характеру українця виділяють глибоку чутливість, переконує: завдання української національної педагогіки полягає у тому, щоб проаналізувати чуттєву стихію українського народу, виділити її позитивні і негативні сторони і вказати шляхи гальмування та негативи.

Мета національного виховання молоді української діаспори включає в себе, перш за все, виховання активних громадян Канади, справжніх українських патріотів, які б любили рідну країну, її мову та культуру, поважали традиції та звичаї рідного народу.

Завданням національного виховання української молоді в умовах еміграції в Канаді є: забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів; формування національної свідомості та національної гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу. На основі принципів загальнолюдської моралі, забезпечення духовної єдності поколінь та виховання духовної культури особистості; виховання поваги до батьків, старших, культури та історії рідного народу; формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови; популяризація найкращих рис українського характеру; формування соціально і політично активної позиції етнічної групи; забезпечення розвитку естетичних потреб і почуттів;

спонукання вихованців до активної протидії виявам аморальності, бездуховності, процесам асиміляції [1, с. 43].

Висновки

1. Отже, аналізуючи вищезгадане, необхідно зазначити, що інтегруюче-генеруючою основою національного виховання молоді української діаспори в Канаді є спільність історико-географічного походження, культури та традицій, усвідомлення своєї належності до певної етнічної групи, яке зберігалось протягом століття перебування в імміграції, і найголовніше – збереження рідної мови. Кожен з цих чинників визначає єдність поколінь сучасних, минулих і майбутніх, сприяє формуванню національно свідомої і національно орієнтованої особистості.

2. Важливу роль у вихованні національно орієнтованих українців в канадському

суспільстві відіграє вироблення послідовного підходу до вивчення національної спадщини народу, правдива оцінка історичних подій, які трапилися з українцями як в Україні, так і в інших країнах їхнього розселення, та впровадження складних і багатопланових заходів щодо утвердження національної гідності українського народу, розвитку мови і культури, зміцнення політичної та соціальної позиції.

3. Національне виховання молоді української діаспори в Канаді має за мету сприяти набуттю молодим поколінням історичного і соціального досвіду української спільноти, яка проживає як на історичній батьківщині, так і в Канаді, успадкування духовних надбань українського етносу, що збагачують світову культуру, розвиток особистісних рис громадянина і патріота.

Література

1. Буряник В. Стан шкільної справи по українських околицях / В. Буряник // Новий літопис. – 1962. – Ч. 4 (5). – С. 92-98.
2. Великі роковини: В 3-х частинах. – Вінніпег: Консисторія Української Греко-Православної Церкви в Канаді, 1938. – 240 с.
3. Виховні матеріали на теми річниць 1991 року. Спілка української молоді в Канаді // – Торонто: Вид-во Крайової управи, 1991. – 722 с.
4. Гавура О. Партнерство у розвитку культурних зв'язків між Україною і Канадою / О. Гавура // Українсько-Канадський вісник. – березень. – 1999. – С. 23-24.
5. Головінський І. Поняття “батьківщина” і “діаспора” в інтерпретації екзистенціальної психології / І. Головінський // Сучасність. – 1991. – № 3. – С. 117.
6. Горлач С. Українсько-канадські приповідки і афоризми / С. Горлач. – Торонто, Онтаріо: “Стего”, 1985. – 471 с.
7. Горохович А. Батьки і діти / А. Горохович. – Вінніпег: Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада, 1990. – 176 с.
8. Дитячий хор “Перлина” – міст між Україною і Канадою // “Новий шлях”. – Субота 22 січня. – 2000. – С. 5-6.
9. Дубина М., Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді / М. Дубина, Ю. Руденко // Освіта України. – 2006. – №8. – С. 5.
10. Записки виховника: Журнал виховників Юнацтва Спілки Української молоді // – Нью-Йорк: СУМ. Центральна Управа, 1959. – Ч. 1-20. – 214 с.
11. Звіт діяльності за 1997 рік відділу ім. Олени Пчілки в Йорктоні, Саскатун // Промінь. – березень. – Ч. 3. – 1998. – С. 21.
12. Кафарський В., Савчук Б. Етнологія. Підручник / В. Кафарський, Б. Савчук. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 432 с.
13. Проблеми української освіти в Канаді // Голос України. – 1993. – 4 серпня. – 87 с.
14. Родинні взаємини і проблеми виховання дітей / С. Карпинець, Б. Кіндратюк, Л. Ковальчук та ін.; за заг. ред. В. Костіва. – Івано-Франковськ: АПН України. Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника, 1995. – 48 с.
15. Українська школа імені митрополита Андрея Шептицького у Монреалі: Український інформаційний портал провінції Квебек, Канада, 1998. – <http://www.ukemonde.com/shkola/>.
16. Kaye V. Early Ukrainian Settlements in Canada. 1895–1900 / V. Kaye. – Toronto: University of Toronto Press, 1964. – 402 p.